

รูปแบบทางวากยสัมพันธ์และความหมายของคำว่า *ເຮົາ* /tɨv/ ‘ไป’ และ *ຍັກ* /mɔɔk/ ‘มา’ ในภาษาเขมร*

กฤตกร สารกิจ

ไถลิ่ง อามระดิษ

วิภาส โพรธิแพทย์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Email: krittakorn.sar@gmail.com

รับบทความ 4 มีนาคม 2563 แก้ไขบทความ 18 พฤษภาคม 2563 ตอรับ 21 พฤศจิกายน 2563 ออนไลน์ 25 ธันวาคม 2563

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบทางวากยสัมพันธ์และความหมายของคำว่า *ເຮົາ* /tɨv/ ‘ไป’ และ *ຍັກ* /mɔɔk/ ‘มา’ ในภาษาเขมรปัจจุบัน โดยเก็บข้อมูลจากนวนิยายภาษาเขมรจำนวน 2 เรื่อง ซึ่งเผยแพร่ในช่วงปี ค.ศ. 1938 - 2006 ผลการศึกษาพบว่าคำว่า *ເຮົາ* /tɨv/ ‘ไป’ และ *ຍັກ* /mɔɔk/ ‘มา’ ในภาษาเขมรปรากฏในกริยาวิและบุพบทวิ มีความหมายแสดงการเคลื่อนที่ทั้งเชิงกายภาพและเชิงนามธรรม แสดงทิศทางการเคลื่อนที่ ทิศทางการสื่อสาร ทิศทางการมองเห็น การเปลี่ยนแปลงและหายไป และแสดงความสัมพันธ์เชิงเวลาและปริมาณ

คำสำคัญ วากยสัมพันธ์ ความหมาย คำหลายความหมาย

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบทางวากยสัมพันธ์และความหมายของคำว่า *ເຮົາ* /tɨv/ ‘ไป’ และ *ຍັກ* /mɔɔk/ ‘มา’ ในภาษาเขมรกับสำนวนแปลภาษาไทย”

The Syntactic Patterns and Meanings of ទៅ /tiv/ ‘go’ and មក /mɔɔk/ ‘come’ in Khmer

Krittakorn Sarakit

Klairung Amratisha

Vipas Pothipath

Faculty of Arts, Chulalongkorn University

Email: krittakorn.sar@gmail.com

Received 4 Much 2020; revised 18 May 2020; accepted 21 November 2020; online 25 December 2020

Abstract

The aim of this article is to investigate syntactic patterns and meanings of ទៅ /tiv/ ‘go’ and មក /mɔɔk/ ‘come’ in Modern Khmer. The data were collected from two Khmer novels, published between 1938 and 2006. The findings show that ទៅ /tiv/ ‘go’ and មក /mɔɔk/ ‘come’ in Khmer appear in verb phrases and prepositional phrases. There are various meanings, depending on their position in sentences. When they occur in sentences, they indicate physical movement, abstract movement, direction of movement, direction of communication, direction of looking, changing and disappearance, relation in time, and relation in quantity.

Keywords: Syntax, Meaning, Polysemy

บทนำ

‘ไป’ และ ‘มา’ เป็นคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ซึ่งพบในทุกภาษา คำทั้งสองเป็นคู่คำที่มีความหมายตรงข้ามกัน ‘ไป’ แสดงการเคลื่อนที่ที่มีทิศทางออกห่างจากผู้พูด ขณะที่ ‘มา’ แสดงการเคลื่อนที่ที่มีทิศทางเข้าหาผู้พูด ในภาษาไทย คำว่า ไป และ มา สามารถปรากฏได้หลายตำแหน่งในประโยค โดยมีความหมายต่างกันไปตามตำแหน่งที่ปรากฏ (พ. นววรรณ, 2527; ชาภินี มณีนาวาชัย, 2551) ปัจจัยหนึ่งที่เอื้อให้ ไป และมา ในภาษาไทยมีลักษณะเช่นนี้คือการที่ภาษาไทยอนุญาตให้คำกริยาปรากฏเรียงต่อเนื่องกันได้ นักภาษาศาสตร์เรียกลักษณะทางภาษาประเภทนี้ว่า “หน่วยสร้างกริยาเรียง (serial verb construction)” ลักษณะดังกล่าวยังเป็นลักษณะร่วมประการหนึ่งของภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกด้วย (ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ, 2557)

ภาษาเขมรเป็นภาษาหนึ่งที่พูดกันในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จัดอยู่ในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic) แม้ว่าภาษาเขมรจะเป็นภาษาคนละตระกูลกับภาษาไทยซึ่งอยู่ในตระกูลภาษาขร้า - ไท (Kra - Dai) แต่ภาษาเขมรก็เป็นภาษาที่มีหน่วยสร้างกริยาเรียง (Clark, 1992) ลักษณะทางภาษานี้ทำให้คำว่า *ទៅ* /tɨv/ ‘ไป’ และ *មក* /mɔɔk/ ‘มา’ ในภาษาเขมรสามารถปรากฏได้หลายตำแหน่งในประโยคเช่นเดียวกับภาษาไทย นักวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับไวยากรณ์ภาษาเขมร 3 คน คือ ฮีน สก (เบ็ริ สุธ, 2007), จอห์น ไฮแมน (Haiman, 2011) และวิลเทอร์ บิซัง (Bisang, 2015) เห็นพ้องกันว่าคำว่า *ទៅ* /tɨv/ ‘ไป’ และ *មក* /mɔɔk/ ‘มา’ นอกจากจะปรากฏเดี่ยว ๆ ในฐานะกริยาหลักแล้วยังปรากฏร่วมกับคำกริยาอื่นได้ ฮีน สก (เบ็ริ สุธ, 2007) ยังเสนอไว้ในหนังสือไวยากรณ์ภาษาเขมรของเขาว่าคำทั้งสองเป็นสมาชิกของหมวดคำอื่นนอกเหนือจากคำกริยา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) *សារឿនទៅសាលារៀន។*

/saariəŋ	tɨv	saalaariəŋ/ ¹
สารีเอน	ไป	โรงเรียน
สารีเอนไปโรงเรียน		

(2) *ស្តេកគាត់មកផ្ទះវិញ?*

/sʔaek	koat	mɔɔk	pteah	vijŋ/
พรงนี้	เขา	มา	บ้าน	กลับ
พรงนี้เขามาบ้าน?				

(3) *សារឿនដើរទៅសាលារៀន។*

/saariəŋ	daə	tɨv	saalaariəŋ/
สารีเอน	เดิน	ไป	โรงเรียน
สารีเอนเดินไปโรงเรียน			

(4) *សារឿនដើរមកសាលារៀន។*

/saariəŋ	daə	mɔɔk	saalaariəŋ/
สารีเอน	เดิน	มา	โรงเรียน
สารีเอนเดินมาโรงเรียน			

¹ การถ่ายถอดเสียงของคำภาษาเขมรในบทความนี้ใช้ตามระบบของเฮดลีย์และคิม (Headley, Chim, & Soeum, 1997) ในหนังสือ Modern Cambodian-English Dictionary

(5) *មានក្មេង ៗ ពីព្រំទៅព្រំមួយនាក់។*

/mien kmeen-kmeen pii pram tiv prammuəy
neak/
มี เด็ก ๆ ตั้งแต่ ห้า ไป หก
คน
มีเด็ก ๆ 5 ถึง 6 คน

(เบ็ន សុខ, 2007, pp. 299-371)

ในตัวอย่าง (1) และ (2) คำว่า *ទៅ* /tiv/ ‘ไป’ และ *មក* /mɔɔk/ ‘มา’ ปรากฏเป็นคำกริยาเดี่ยวแสดงการเคลื่อนที่ทางกายภาพ แสดงทิศทางออกห่างจากตัวผู้พูดและเข้าหาตัวผู้พูดตามลำดับ

ในตัวอย่าง (3) และ (4) คำว่า *ទៅ* /tiv/ ‘ไป’ และ *មក* /mɔɔk/ ‘มา’ ปรากฏร่วมกับคำกริยาอื่น ซึ่งไฮแมนและบิชังจัดว่าอยู่ในหน่วยสร้างกริยาเรียง ไฮแมน (Haiman, 2011) เห็นว่าคำทั้งสองเป็นคำกริยาแสดงทิศทาง (directional verbs) และบิชัง (Bisang, 2015) จัดให้เป็นคำกริยาแสดงทิศทางแสดงการเคลื่อนที่ในแนวนอน ขณะที่ ฮิน สก (เบ็ន សុខ, 2007) จัดให้เป็นคำบุพบท² จากตัวอย่างทั้ง (1) - (2) และ (3) - (4) เห็นได้ว่าเมื่อคำว่า *ទៅ* /tiv/ ‘ไป’ และ *មក* /mɔɔk/ ‘มา’ ปรากฏเป็นคำกริยาเดี่ยวจะมีความหมายทั้งแสดงการเคลื่อนที่เชิงกายภาพและแสดงทิศทางที่มีจุดอ้างอิงต่างกัน แต่เมื่อคำทั้งสองปรากฏร่วมกับคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่คือคำว่า *ដើរ* /daə/ ‘เดิน’ ความหมายแสดงการเคลื่อนที่เชิงกายภาพได้ปรากฏอยู่ในคำกริยานี้แล้ว คำว่า *ទៅ* /tiv/ ‘ไป’ และ *មក* /mɔɔk/ ‘มา’ ที่ปรากฏตามมาจึงไม่จำเป็นต้องมีความหมายแสดงการเคลื่อนที่ซ้ำอีก ความหมายแสดงทิศทางของการเคลื่อนที่ซึ่งเป็นอีกหนึ่งความหมายที่ปรากฏร่วมในคำทั้งสองจึงเด่นชัดกว่า ด้วยเหตุนี้เองจึงอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นักวิชาการมีมุมมองในการพิจารณาคำทั้งสองแตกต่างกัน

ในตัวอย่าง (5) คำว่า *ទៅ* /tiv/ ‘ไป’ ปรากฏร่วมกับคำบุพบท *ពី* /pii/ ‘จาก’ โดยคำว่า *ទៅ* /tiv/ ‘ไป’ แสดงจุดหมาย ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่าคำว่า *ទៅ* /tiv/ ‘ไป’ มีความหมายอื่นนอกเหนือจากความหมายที่แสดงการเคลื่อนที่และทิศทาง สอดคล้องกับแนวคิดของ ฮิน สก (เบ็ន សុខ, 2007) ที่จัดให้คำว่า *ទៅ* /tiv/ ‘ไป’ และ *មក* /mɔɔk/ ‘มา’ เป็นได้ทั้งคำกริยาและคำบุพบท

² ฮิน สก (เบ็ន សុខ, 2007, p. 357) นิยามคำว่า *ស្មៀត* ซึ่งเทียบได้กับคำบุพบทว่าหมายถึงคำที่ใช้เชื่อมเนื้อความในประโยคเพื่อบอกสถานที่ เวลา ความเป็นเจ้าของ และความประสงค์

ตัวอย่าง (1) - (5) ข้างต้น แสดงให้เห็นว่าคำว่า *ເຮົາ* /tɨv/ 'ไป' และ *ມາ* /mɔɔk/ 'มา' มีบริบทการปรากฏที่หลากหลาย ทั้งปรากฏเดี่ยว ๆ ปรากฏร่วมกับคำกริยาอื่น และปรากฏในบุพพทวลี โดยมีความหมายต่างกันไปตามตำแหน่งและคำที่ปรากฏร่วม อย่างไรก็ตาม การศึกษาของนักวิชาการด้านไวยากรณ์ภาษาเขมรทั้งสามยังไม่ได้เป็นการศึกษาคำทั้งสองอย่างเจาะลึกลงไป ในรายละเอียด ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่าคำว่า *ເຮົາ* /tɨv/ 'ไป' และ *ມາ* /mɔɔk/ 'มา' ในภาษาเขมรสามารถปรากฏในตำแหน่งใดได้บ้างในประโยค มีการปรากฏได้มากกว่านี้หรือไม่ และมีความหมายอย่างไรบ้าง โดยจะศึกษารูปแบบทางวากยสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น และพิจารณาความหมายตามรูปแบบทางวากยสัมพันธ์ที่ปรากฏ

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเฉพาะภาษาเขมรปัจจุบัน³ จากนวนิยาย 2 เรื่อง โดยเลือกเก็บจากนวนิยายที่มีการแปลเป็นภาษาไทย ด้วยเห็นว่าอาจเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเปรียบเทียบข้ามภาษาต่อไป นวนิยายเรื่องแรกที่ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูล คือ นวนิยายเรื่อง *สุผาด (สุผาด)* ของ รีม กีน (ริช คีล, 1965) ซึ่งเป็นนวนิยายสมัยอาณานิคมฝรั่งเศส อันเป็นยุคเริ่มต้นของงานวรรณกรรมปัจจุบันในกัมพูชา *สุผาด (สุผาด)* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1938 แต่ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยใช้ฉบับตีพิมพ์ครั้งที่ 12 ซึ่งตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1965 เนื่องจากเป็นฉบับที่ได้รับการแปลเป็นภาษาไทย นวนิยายเรื่องที่สองที่เลือกใช้ คือ นวนิยายเรื่อง *เมฆจะอับบ (เขมเบตฺตะ: អ៊ុប្ប)* ของ คงค บุนเฌอน (คณฺ ប៊ុនឈឿន) ตีพิมพ์เมื่อ ค.ศ. 2006 ข้อมูลจากนวนิยายทั้งสองเรื่อง นอกจากจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาเปรียบเทียบข้ามภาษาต่อไปแล้ว ยังเป็นตัวอย่างข้อมูลภาษาในบริบทที่แตกต่างกันทั้งภาษาที่ใช้ในการบรรยาย การพรรณนา และการสนทนา จึงทำให้เห็นแง่มุมการใช้ที่หลากหลาย นอกจากนั้น การเลือกนวนิยายที่แต่งขึ้นในช่วงเวลาที่ห่างกันเกือบ 70 ปี ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่กัมพูชามีการเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองและวัฒนธรรมสูงมาก ยังอาจช่วยให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของรูปแบบทางวากยสัมพันธ์และความหมายของคำทั้งสองได้อีกด้วย

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

1. แนวคิดเรื่องคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่

คำกริยาในภาษาหนึ่ง ๆ อาจจำแนกได้หลายประเภทตามความหมายและการใช้ คำกริยาประเภทหนึ่งที่พบได้ในทุกภาษาคือคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ (motion verb)

³ ภาษาเขมรปัจจุบัน หมายถึง ภาษาเขมรที่ปรากฏใช้ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 จนถึงปัจจุบัน (อุไรศรี วรรตะริน, 2553)

คำกริยาในกลุ่มนี้มีความหมายแสดงการเคลื่อนที่ในทิศทางต่าง ๆ เช่น คำกริยา ‘ไป’ และ ‘มา’ ซึ่งแสดงการเคลื่อนที่เข้าหาหรือออกจากผู้พูดหรือจุดอ้างอิงของผู้พูด แสดงการเคลื่อนที่ของนามวลีจากจุดเริ่มต้นไปยังจุดสิ้นสุด (Fillmore, 1971a, pp. 254–258 อ้างถึงใน จินดา เสงสมบุรณ์, 2528, น. 24) โดยทั่วไป คำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ เช่น คำกริยา ‘ไป’ และ ‘มา’ แสดงการเคลื่อนที่ในเชิงกายภาพ เป็นความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นหรือจุดสิ้นสุด แต่ในบางภาษา คำกริยาเหล่านี้สามารถแสดงความสัมพันธ์ในเชิงเวลาได้ด้วย เช่น ในภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส คำกริยาที่มีความหมายว่า ‘ไป’ และ ‘มา’ สามารถแสดงกาล (tense) และการณ์ลักษณะ (aspect) ได้ (Givon, 1973, as cited in Rangkupan, 1992, p. 19)

บทความนี้จะนำกรอบแนวคิดข้างต้นมาใช้พิจารณาคำว่า *ເປີ* /tiv/ ‘ไป’ และ *ຍັກ* /mɔɔk/ ‘มา’ ในภาษาเขมรในเชิงทิศทางการเคลื่อนที่ที่มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด การเคลื่อนที่เชิงพื้นที่ และการเคลื่อนที่เชิงเวลา

2. แนวคิดเรื่องหน่วยสร้างกริยาเรียง

กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา (2553, น. 66-67) อธิบายลักษณะของหน่วยสร้างกริยาเรียง (serial verb construction) ไว้ว่าเป็นหน่วยสร้างในภาษารูปแบบหนึ่งที่ประกอบด้วยคำกริยาตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปปรากฏเรียงต่อเนื่องกันโดยไม่มีคำเชื่อมใด ๆ คั่นกลาง พบในภาษาหลายกลุ่ม เช่น ภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และภาษาออสโตรนีเซียน มักพบในภาษาที่มีการเรียงลำดับคำแบบประธาน - กริยา - กรรม (SVO)

นักภาษาศาสตร์จำนวนหนึ่งได้ศึกษาหน่วยสร้างกริยาเรียงอย่างละเอียดและเห็นว่าหน่วยสร้างนี้มีคุณสมบัติที่น่าสนใจหลายประการ ไอเคนวาลด์และดิกซอน (Aikhenvald & Dixon, 2006) กล่าวถึงคุณสมบัติของหน่วยสร้างนี้ไว้ว่าเป็นหน่วยสร้างที่มีคุณสมบัติเป็นประโยคเดี่ยว (monoclausal) ทำหน้าที่ภาคแสดงหนึ่งหน่วย คำกริยาที่เรียงกันในหน่วยสร้างแสดงความต่อเนื่องของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เมื่อมีการหลอมรวมกันเป็นหน่วยเดี่ยว เช่นนี้ คำกริยาในหน่วยสร้างจึงมีขั้วบอกเล่า – ปฏิเสธ (polarity) กาล (tense) และการณ์ลักษณะ (aspect) ร่วมกัน อย่างไรก็ตาม คำกริยาในหน่วยสร้างไม่จำเป็นต้องมีประธานร่วมกันเสมอไป แต่จะต้องมีอาร์กิวเมนต์⁴ ซึ่งอ้างถึงหน่วยร่วมเหตุการณ์ในระนาบของอรรถศาสตร์

⁴ อาร์กิวเมนต์ (argument) คือ ส่วนประกอบมูลฐานของประโยคที่เกิดร่วมกับคำกริยาและมีบทบาททางความหมายที่แสดงความสัมพันธ์กับคำกริยาในภาคแสดง เช่น ประโยค He kissed Mary. มีนามวลี He และ Mary เป็นประธานและกรรมของประโยค นามวลีทั้งสองจึงจัดเป็นอาร์กิวเมนต์ในประโยคนี้ เนื่องจากต้องเกิดร่วมกับคำกริยา kissed เพื่อแสดงความสัมพันธ์ทางความหมาย คือ He มีบทบาทเป็นผู้กระทำ (agent) และ Mary มีบทบาทเป็นผู้รับการกระทำ (patient) (ราชบัณฑิตยสภา, 2560)

ร่วมกันอย่างน้อยหนึ่งอาร์กิวเมนต์

บทความนี้จะนำกรอบแนวคิดเรื่องหน่วยสร้างกริยาเรียงมาใช้พิจารณาคำว่า *ទៅ* /*tiv*/ ‘ไป’ และ *មក* /*mɔɔk*/ ‘มา’ ในภาษาเขมรที่ปรากฏร่วมกับคำกริยาอื่น ทั้งในแง่คุณสมบัติและความต่อเนื่องของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

3. แนวคิดเรื่องกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำกริยา

จากตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้ยกมาข้างต้น คำว่า *ទៅ* /*tiv*/ ‘ไป’ และ *មក* /*mɔɔk*/ ‘มา’ ในภาษาเขมร นอกจากจะเป็นคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่แล้ว นักวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับไวยากรณ์ภาษาเขมร เช่น มิน สก ยังจัดให้คำทั้งสองทำหน้าที่เป็นคำบุพบทด้วย กระบวนการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการมีหน้าที่ทางไวยากรณ์เพิ่มขึ้นของคำ คือ การกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำกริยา

การกลายเป็นคำไวยากรณ์เป็นปรากฏการณ์ทางภาษาที่คำคำหนึ่งพัฒนามามีหน้าที่ทางไวยากรณ์เพิ่มขึ้น จนเปลี่ยนแปลงกลายเป็นคำไวยากรณ์ การเปลี่ยนแปลงนี้มีกลไกทางภาษาเป็นตัวช่วยสำคัญ กลไกทางภาษาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การเทียบแบบ (analogy) และการวิเคราะห์ใหม่ (reanalysis) (กึ่งกาญจนา เทพกาญจนา, 2559) ตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของการกลายเป็นคำไวยากรณ์กับกลไกทางภาษา คือ การกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า *ถึง* ในภาษาไทย

คำว่า *ถึง* เมื่อปรากฏในประโยค *เขาเดินถึงบ้าน* จะพิจารณาให้เป็นคำกริยาในหน่วยสร้างกริยาเรียง ปรากฏร่วมกับคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ *เดิน* แสดงเหตุการณ์ 2 เหตุการณ์ต่อเนื่องกัน คือ *การเดิน* และ *การถึง* (บ้าน) เมื่อพิจารณาจากตำแหน่งจะเห็นว่าคำว่า *ถึง* ปรากฏอยู่หน้าคำนาม *บ้าน* ซึ่งเป็นสถานที่ ตำแหน่งดังกล่าวคล้ายกับตำแหน่งของคำบุพบทที่ปรากฏหน้าคำนามในบุพบทวลี แต่ทั้งนี้คำว่า *ถึง* ก็ยังวิเคราะห์ให้เป็นคำกริยา ไม่ใช่คำบุพบท ต่อมาเมื่อเวลาผ่านไปได้เกิดการเทียบแบบขึ้น คำว่า *ถึง* ปรากฏในประโยค *เขาพูดถึงเธอ* แม้จะปรากฏในตำแหน่งเดิม แต่คำกริยาที่ปรากฏร่วมได้เปลี่ยนจากคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ที่เป็นคำกริยาแสดงการสื่อสาร คำว่า *ถึง* ในประโยคนี้จึงเกิดการวิเคราะห์ใหม่ให้เป็นคำกริยาถึงบุพบทเนื่องจากมีคุณสมบัติบางประการที่แตกต่างไปจากเมื่อครั้งปรากฏร่วมกับคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่คือ ไม่สามารถปรากฏร่วมกับคำปฏิเสธได้ ดังประโยค **เขาพูดไม่ถึงเธอ* (กรรองกานต์ รอดพันธ์, 2555, น. 61)

จากตัวอย่างข้างต้น สอดคล้องกับแนวคิดที่กึ่งกาญจนา เทพกาญจนา (2559, น. 185) ได้กล่าวถึงลักษณะของคำไวยากรณ์จำนวนหนึ่งไว้ว่า คำไวยากรณ์ที่มีคำกริยาเป็นคำต้นแหล่งส่วนใหญ่เคยปรากฏในหน่วยสร้างกริยาเรียง คำเหล่านี้อาจพัฒนาไปเป็นคำไวยากรณ์ได้

หลายประเภท เช่น คำบุพบท (preposition), คำวิเศษณ์ (adverb), คำกริยาช่วย (auxiliary) และคำสันธาน (conjunction)

กรอบแนวคิดเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ข้างต้นนี้จะช่วยยืนยันการเกิดหน้าที่เพิ่มของคำว่า *ទៅ* /tɨv/ ‘ไป’ และ *មក* /mɔɔk/ ‘มา’ ได้ว่าเป็นผลมาจากกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำกริยา

รูปแบบทางวากยสัมพันธ์และความหมายของคำว่า *ទៅ* /tɨv/ ‘ไป’ และ *មក* /mɔɔk/ ‘มา’ ในภาษาเขมร

จากการเก็บข้อมูลคำว่า *ទៅ* /tɨv/ ‘ไป’ และ *មក* /mɔɔk/ ‘มา’ ในภาษาเขมร พบว่าคำทั้งสองสามารถปรากฏได้ในตำแหน่งต่าง ๆ โดยปรากฏได้ทั้งในกริยาวลีและบุพบท วลี ความหมายของคำทั้งสองจะแตกต่างกันไปตามบริบท ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ปรากฏในกริยาวลี

แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

1.1 กริยาวลีที่ประกอบด้วยกริยาเดียว

จากการเก็บข้อมูลพบประโยคที่มีคำว่า *ទៅ* /tɨv/ ‘ไป’ และ *មក* /mɔɔk/ ‘มา’ ปรากฏเป็นกริยาเดี่ยวดังตัวอย่างต่อไปนี้

(6) *ខ្ញុំមិនទៅភ្នំពេញទេ។*

/knom	min	tɨv	pnumpij	tee/
ฉัน	ไม่	ไป	พนมเปญ	คำแสดงการปฏิเสธ
ฉันไม่ไปพนมเปญหรอก				

(วิช คีธ, 1965, p. 54)

(7) *ខ្ញុំទៅសិនហើយ។*

/knom	tɨv	sən	haəy/
ฉัน	ไป	ก่อน	แล้ว
ฉันไปก่อนนะ			

(คณ บ็องเบ็ญ, 2006, p. 81)

(8) *ฉะยักตีสุรภณ?*

/ʔaen mɔɔk pii srok naa/
เอ็ง มา จาก⁵ เมือง ไหน
เอ็งมาจากเมืองไหน?

(ริช คีส, 1965, p. 13)

ตัวอย่าง (6), (7) และ (8) สามารถเขียนเป็นรูปแบบทางวากยสัมพันธ์ได้ ดังนี้

[นามวลีประธาน + *เต/ยัก* + (นามวลี/บุพบทวลี)]

คำว่า *เต* /tɨv/ ‘ไป’ และ *ยัก* /mɔɔk/ ‘มา’ ในตัวอย่างข้างต้นทำหน้าที่เป็นกริยาหลักของประโยค ปรากฏเป็นกริยาเดี่ยวแสดงการเคลื่อนที่เชิงกายภาพจากสถานที่หนึ่งไปยังสถานที่หนึ่งและมีทิศทางที่ตรงข้ามกัน โดยมีตัวผู้พูดเป็นจุดอ้างอิง คำว่า *เต* /tɨv/ ‘ไป’ ในตัวอย่าง (6) แสดงการปฏิเสธการเคลื่อนที่ออกห่างจากตัวผู้พูด โดยมีจุดหมายเป็นนามวลีอ้างอิงชัดเจน ขณะที่ตัวอย่าง (7) แสดงการเคลื่อนที่ออกห่างจากจุดอ้างอิง คือ แสดงการเคลื่อนที่ของผู้พูดที่กำลังจะเคลื่อนที่ออกจากจุดเดิม แต่ละจุดหมายที่เป็นนามวลีไว้ และในตัวอย่าง (8) คำว่า *ยัก* /mɔɔk/ ‘มา’ แสดงการเคลื่อนที่เข้าหาจุดอ้างอิงคือแสดงการเคลื่อนที่ของบุรุษที่ 2 ซึ่งเคลื่อนเข้ามาหาผู้พูด

1.2 *กริยาวลีที่ประกอบด้วยคำกริยาหลายคำ*

1.2.1 *ปรากฏหน้าคำกริยาอื่นในกริยาวลี*

จากการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยพบว่าคำว่า *เต* /tɨv/ ‘ไป’ และ *ยัก* /mɔɔk/ ‘มา’ สามารถปรากฏเป็นกริยานำ นำหน้าคำกริยาอื่น ๆ ในหน่วยสร้างกริยาเรียงได้ เมื่อปรากฏเป็นกริยานำ คำทั้งสองจะแสดงความหมายทั้งการเคลื่อนที่เชิงกายภาพและการเคลื่อนที่ในภาพความคิด ซึ่งเป็นการเคลื่อนที่เชิงนามธรรม ไม่มีการเคลื่อนที่จากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่งจริง ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

⁵ คำว่า *ตี* /pii/ ‘จาก’ ทำหน้าที่เป็นคำบุพบทในภาษาเขมร (Headley et al., 1997)

(9) *ฉ่งเฮ่ารอกเอนาคตุะ* ๑

/ʔaen tiv rook look coh/
เอ็ง ไป หา ท่าน เอะ
เอ็งไปหาท่านเอะ

(ริช คีธ, 1965, p. 11)

(10) *วิลเลียมยักบับลอุ๋เฮ่าลู่ตู่* ๑

/viʔliam mɔɔk babuəl kɲom tiv stuuc tray/
วิลเลียม มา ขวน ฉั่น ไป ตก ปลา
วิลเลียมมาขวนฉั่นไปตกปลา

(คั้ง บ็ูนเน็ส, 2006, p. 81)

(11) *นางย้านย้านยักคิตซาเสอชกึ๋บ่ฉ่างรบស់หญ็ญยิสตุฎาตบ่งเฮ่า*

/nien maanyaan mɔɔk kit thaa sækdəybamnaan
robah ʔaɲ min ʔaoy batban tee/
นาง มานยาน มา คิด ว่า ความปรารถนา
ของ กู ไม่ ให้ สูญสิ้น คำแสดงการปฏิเสธ
นางมานยานมาคิดว่าความตั้งใจของฉั่นจะไม่ให้สูญสิ้นไปหรอก

(ริช คีธ, 1965, p. 43)

ตัวอย่าง (9), (10) และ (11) สามารถเขียนเป็นรูปแบบทางวากยสัมพันธ์ได้ ดังนี้

[นามวลีประธาน + *เฮ่า/ยัก* + คำกริยา + นามวลี/อนุพากย์]

ในตัวอย่าง (9) และ (10) คำว่า *เฮ่า* /tiv/ ‘ไป’ และ *ยัก* /mɔɔk/ ‘มา’ ปรากฏเป็นกริยานำ นำหน้าคำกริยาอื่น ๆ ในหน่วยสร้างกริยาเรียง แสดงการเคลื่อนที่ทางกายภาพและแสดงทิศทางการเคลื่อนเข้าหาหรือออกห่างจากตัวผู้พูดอย่างชัดเจน ในตัวอย่าง (9) คำว่า *เฮ่า* /tiv/ ‘ไป’ ปรากฏนำหน้าคำว่า *รอก* /rook/ ‘หา’ แสดงให้เห็นการเคลื่อนที่และมีทิศทางออกห่างจากผู้พูดเพื่อออกไปหาบางสิ่ง ขณะที่ตัวอย่าง (10) คำว่า *ยัก* /mɔɔk/ ‘มา’ ปรากฏนำหน้า *บับลอุ๋เฮ่าลู่ตู่* /babuəl kɲom tiv stuuc tray/ ‘ขวนฉั่นไปตกปลา’ แสดงให้เห็นการเคลื่อนที่เพื่อเดินทางของประธานและมีทิศทางเข้าหาตัวผู้พูดที่เป็นจุดอ้างอิง

เมื่อพิจารณาตัวอย่าง (11) แม้คำว่า *ยัก* /mɔɔk/ ‘มา’ จะปรากฏในตำแหน่งเดียวกัน คือปรากฏเป็นกริยานำในหน่วยสร้างกริยาเรียง แต่คำกริยาที่ปรากฏตามมากลับไม่ใช่กริยาที่ แสดงการเคลื่อนที่ คำว่า *ยัก* /mɔɔk/ ‘มา’ ปรากฏนำหน้าคำว่า *คิด* /kit/ ‘คิด’ ซึ่งเป็นคำกริยา แสดงความรู้สึกนึกคิด เมื่อปรากฏร่วมกันจึงแสดงภาพการเคลื่อนที่ทางความคิดที่สัมพันธ์ กับเวลา มีทิศทางเข้าหาผู้พูด ไม่ใช่การเคลื่อนที่ทางกายภาพที่มีการเคลื่อนย้ายตนเองจาก สถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง อาการคิดที่ผู้พูดกระทำอยู่เป็นเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นและ เป็นจุดอ้างอิงที่เป็นจุดหมาย เมื่อผู้พูดคิดถึงความปลอดภัยที่เคยตั้งไว้แล้วในอดีต ความคิดนี้ จึงมีจุดตั้งต้นในอดีตที่เชื่อมโยงเข้าหาสิ่งที่กระทำอยู่ในปัจจุบันอันเป็นจุดหมาย การใช้คำว่า *ยัก* /mɔɔk/ ‘มา’ ในตัวอย่างนี้จึงช่วยแสดงความสัมพันธ์เชิงเวลาที่เกิดขึ้น ทำให้เห็นความ เป็นไปของเหตุการณ์

1.2.2 ปรากฏระหว่างคำกริยาอื่นในกริยาวลี

จากการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยพบว่าคำว่า *เฮ* /tɨv/ ‘ไป’ และ *ยัก* /mɔɔk/ ‘มา’ เมื่อ ปรากฏในหน่วยสร้างกริยาเรียง นอกจากจะปรากฏนำหน้าคำกริยาอื่น ๆ ในกริยาวลีแล้วยัง สามารถปรากฏระหว่างคำกริยาอื่นในกริยาวลีทำหน้าที่เชื่อมระหว่างคำกริยาที่ปรากฏนำหน้า และตามหลังแสดงให้เห็นการเคลื่อนที่อย่างต่อเนื่องชัดเจน ตัวอย่างของคำทั้งสองที่ปรากฏใน ตำแหน่งดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

(12) *อุ้มเตงเฮลวก์ไถ้ลือสิริฯ*

/knom cəŋ tɨv luək tray sən/
ฉัน ออก ไป ชาย ปลา ก่อน
ฉันออกไปชายปลาก่อน

(ริษ คีธ, 1965, p. 50)

(13) *นเรตไซเฮลือสยั้งเฮือนเฮ็ญแจกญาฯ*

/peaʔneecaa bae tɨv samləŋ məəl niən cie
mdaay/
พนเจร หัน ไป จ้อง มอง เนือน เป็น
แม่
พนเจรหันไปจ้องมองเนือนผู้เป็นแม่

(คณู บือสเน็ญ, 2006, p. 51)

(14) *เฮาตจีคณกบักฮยภักฮญมสุสุ*

/kmaoc tik naa hien mook tien mounh/
ผี น้ำ ไหน กล้า มา ดิ่ง คน
ผีน้ำที่ไหนกล้ามาดิ่งคน

(รัช คีธ, 1965, p. 46)

(15) *ยี่งเฮ็ญเฝ้าเยภักคณรไ้กูรตเรตเว*

/miin niən daə mook chow kbae peaʔneecaa/
น้ำ เนื่อน เदन มา ยี่น ไกล่ พเนจร
น้ำเนื่อนเดินมายี่นไกล่พเนจร

(คณู บั๊สเน็ญ, 2006, p. 83)

ตัวอย่าง (12) - (15) สามารถเขียนเป็นรูปแบบทางวากยสัมพันธ์ได้ ดังนี้

[นามวลีประธาน + คำกริยา + *เฮา/ยภัก* + คำกริยา + นามวลี/บุพบทวลี]

ในตัวอย่าง (12) – (15) คำว่า *เฮา* /tiv/ ‘ไป’ และ *ยภัก* /moo/ ‘มา’ ปรากฏอยู่ระหว่างคำกริยา คือ คำว่า *เฮา* /tiv/ ‘ไป’ ปรากฏอยู่ระหว่างคำกริยา *เฮญ* /cəŋ/ ‘ออก’ และ *นบก* /luək/ ‘ชาย’ ในตัวอย่าง (12) และปรากฏอยู่ระหว่างคำกริยา *ไ้บร* /bae/ ‘หัน’ และ *สยี่ง* /samləŋ/ ‘จ้อง’ ในตัวอย่าง (13) ส่วนคำว่า *ยภัก* /moo/ ‘มา’ ปรากฏอยู่ระหว่างคำกริยา *บักฮย* /hien/ ‘กล้า’ และ *ฮญ* /tien/ ‘ดิ่ง’ ในตัวอย่าง (14) และปรากฏอยู่ระหว่างคำกริยา *เฝ้า* /daə/ ‘เดิน’ และ *นบร* /chow/ ‘ยี่น’ ในตัวอย่าง (15) คำว่า *เฮา* /tiv/ ‘ไป’ และ *ยภัก* /moo/ ‘มา’ ในตัวอย่างทั้งสี่มีความหมายแสดงทิศทางของคำกริยาที่ปรากฏนำหน้า และมีการเคลื่อนที่เพื่อกระทำอาการของคำกริยาต่อไป คำทั้งสองในบริบทนี้จึงแสดงการเคลื่อนที่ที่มีทิศทางเข้าหาหรือออกห่างเพื่อไปทำกริยาที่อยู่ข้างหลัง จึงทำให้เห็นความต่อเนื่องของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ เมื่อพิจารณากิริยาวลีที่มีคำว่า *เฮา* /tiv/ ‘ไป’ และ *ยภัก* /moo/ ‘มา’ ปรากฏอยู่ จะพบว่าหลังกริยาวลีเหล่านี้มีนามวลีปรากฏตามมานามวลีเหล่านี้อาจมีส่วนขยายปรากฏตามมาได้ เช่น ในตัวอย่าง (13) ปรากฏส่วนขยาย *นากุฮย* /cie mdaay/ ‘เป็นแม่’ ที่ละคำเชื่อม *ไ้บร* /dae/ ‘ผู้’ ปรากฏตามหลังคำว่า *เฮ็ญ* /niən/ ‘เนื่อน’ ซึ่งเป็นค่านามวิสามัญ

1.2.3 ปรากฏหลังคำกริยาอื่นในกริยาวลี

จากการเก็บข้อมูล คำว่า *ទៅ* /tɨv/ ‘ไป’ และ *មក* /mɔɔk/ ‘มา’ สามารถปรากฏหลังคำกริยาอื่นในกริยาวลีได้ คำทั้งสองสามารถปรากฏร่วมกับคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ คำกริยาแสดงการสื่อสาร คำกริยาแสดงการมองเห็น คำกริยาแสดงการเปลี่ยนแปลงและการหายไป และคำกริยาแสดงเวลา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(16) *នាងលោតទៅក្នុងទឹកទន្លេ។*

/niɛŋ loot tɨv knoŋ tik tuənlee/
นาง กระโดด ไป ใน น้ำ แม่น้ำ
นางกระโดดไปในแม่น้ำ

(ริษ คีธ, 1965, p. 47)

(17) *บุคคឹកក្រុមព្រះនគរបាលចូលមកក្នុងផ្ទះ។*

/bokkeaʔlik krom preah nokvɔbaal cool mɔɔk
knoŋ pteah/
เจ้าหน้าที่ กรม พระ ตำรวจ เข้า มา
ใน บ้าน
เจ้าหน้าที่กรมตำรวจเข้ามาในบ้าน

(ริษ คีธ, 1965, p. 33)

(18) *ចៅជីយរត់មក។*

/cavcey ruət mɔɔk/
เจ้าชัย วิ่ง มา
เจ้าชัยวิ่งมา

(ริษ คีธ, 1965, p. 33)

(19) *យប់បន្តិច ប្រាកដជាបងខ្ញុំត្រឡប់មកវិញហើយ។*

/yup bantəc praakat cie baan
knom tralap mɔɔk vij haey/
กลางคืน เล็กน้อย ควรจะ, น่าจะ เป็น พี่
ฉัน กลับ มา กลับ แล้ว
หัวค่ำหน่อย พี่ของฉันน่าจะกลับมาแล้ว

(คณฺ ุบิรณฺยิ, 2006, p. 77)

ในตัวอย่าง (16) - (19) จะเห็นว่าคำว่า *เต๋* /tɨv/ 'ไป' และ *มก* /mɔɔk/ 'มา' ปรากฏตามหลังคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ ในตัวอย่างที่ (16) คำว่า *เต๋* /tɨv/ 'ไป' ปรากฏตามหลังคำกริยา *ลอก* /loot/ 'กระโดด' ช่วยแสดงทิศทางการเคลื่อนที่ในเชิงกายภาพ ออกจากตัวผู้พูด โดยมีบุพบทวิปรากฏร่วมทำให้เห็นจุดหมายของการเคลื่อนที่ชัดเจน เมื่อพิจารณาตัวอย่างที่ (17) - (19) คำว่า *มก* /mɔɔk/ 'มา' ปรากฏตามหลังคำกริยา *คูล* /cool/ 'เข้า', *รุต* /ruət/ 'วิ่ง' และ *ทรูป* /trɪp/ 'กลับ' ซึ่งเป็นคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ เช่นเดียวกัน เมื่อปรากฏตามหลังคำกริยาเหล่านี้ คำว่า *มก* /mɔɔk/ 'มา' ช่วยแสดงทิศทางการเคลื่อนที่ในเชิงกายภาพซึ่งมีทิศทางเข้าหาตัวผู้พูด ทิศทางดังกล่าวอาจละจุดหมายปรากฏร่วมในประโยคได้ ดังตัวอย่าง (18) คำว่า *มก* /mɔɔk/ 'มา' ปรากฏร่วมกับคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่โดยไม่มีนามวลีหรือบุพบทวิปรากฏตามหลัง แต่ยังคงแสดงภาพทิศทางการเคลื่อนที่เข้าหาตัวผู้พูดได้เช่นเดิม

(20) *ณารินริยายเต๋สุผาด*

/naarin	niɿyiey	tɨv	soophaat/
ณาริน	พูด	ไป	สุผาด
ณารินพูดกับสุผาด			

(ริช คีส, 1965, p. 20)

(21) *ชุกอุ๋ตารากังงสุรเต๋สาอาเม็รเบ็ย*

/ʔəvpuk	knom	baan	teaktɔɔŋ	suə	tɨv
saalaarɪən		haəy/			
พ่อ	ฉัน	ได้	ติดต่อ	ถาม	ไป
โรงเรียน		แล้ว			
พ่อฉันได้ติดต่อถามไปยังโรงเรียนแล้ว					

(คั้ง บ็ีรเม็ร, 2006, p. 27)

(22) *กัญญาณลคีตบมกบงวิญเผายฎฎึย*

/kaŋŋaa	mieleaʔdəy	taap	mɔɔk	baan	vɨŋ	daoy
ŋɔŋɨm/						
นางสาว	มาลี	ตอบ	มา	พี่	กลับ	โดย
ยิ้ม						
มาลีตอบมาอย่างยิ้มแย้ม						

(คั้ง บ็ีรเม็ร, 2006, p. 71)

ในตัวอย่าง (20) - (22) คำว่า *เฮา* /tiv/ ‘ไป’ และ *มา* /mɔɔk/ ‘มา’ ปรากฏตามหลังคำกริยาแสดงการสื่อสาร กล่าวคือ ปรากฏตามหลังคำกริยา *นิยบาย* /niɰyey/ ‘พูด’ และ *สุว* /suə/ ‘ถาม’ ในตัวอย่าง (20) และ (21) เพื่อแสดงทิศทางการสื่อสารระหว่างคู่สนทนา ตัวอย่างทั้งสองแสดงให้เห็นว่าผู้พูดวางตัวเองไว้ในตำแหน่งเดียวกับประธานของประโยค เมื่อประธานทำกริยาที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร สารที่ส่งไปจึงมีทิศทางออกจากประธานซึ่งอยู่ในตำแหน่งเดียวกับผู้พูดที่เป็นจุดอ้างอิง คำว่า *เฮา* /tiv/ ‘ไป’ ในประโยคทั้งสองจึงช่วยแสดงทิศทางที่เกิดขึ้น ส่วนในตัวอย่าง (22) ผู้พูดวางตัวเองไว้ในตำแหน่งตรงข้ามกับประธานของประโยค คำว่า *มา* /mɔɔk/ ‘มา’ ที่ปรากฏตามหลังคำว่า *ตบ* /taap/ ‘ตอบ’ จึงช่วยแสดงทิศทางของสารที่ประธานของประโยคส่งเข้ามาหาผู้รับสารซึ่งอยู่ในตำแหน่งเดียวกับผู้พูด จากตัวอย่างทั้งสามจะเห็นได้ว่าคำว่า *เฮา* /tiv/ ‘ไป’ และ *มา* /mɔɔk/ ‘มา’ ที่ปรากฏร่วมกับคำกริยาแสดงการสื่อสาร แสดงทิศทางการส่งสารซึ่งสัมพันธ์กับตำแหน่งที่ผู้พูดวางตัวเองไว้ และไม่ได้แสดงการเคลื่อนที่ทางกายภาพของตัวผู้พูด

(23) *ตเรธมเบ็ญเบ็ญก็ฉึกไค้กุกเรุ้กเฮาจีไรเว็ญ*

/peaʔneecaa khəɔŋ haəy kaa daak pneek

kraleek tiv tiitey vij/

พนजर เห็น แล้ว ก็ ถอน ตา

เหลือบมอง ไป ที่อื่น กลับ

พนजरเห็นแล้วก็ถอนสายตาเหลือบมองไปที่อื่น

(คณฺ์ บึุสเฉบ็ญ, 2006, p. 23)

(24) *หุกเฉบ็ญเกากเฉบ็ญยหุกบุดฐบเฉบ็ญ*

/neak daə bandaə njek məəl mɔɔk

prapɔən bandaə/

เขา เดิน ขณะเดียวกัน หัน มอง มา

ภรรยา ขณะเดียวกัน

เขาเดินไปพลางมองภรรยาไปพลาง

(ริษ คีล, 1965, p. 53)

ในตัวอย่าง (23) - (24) คำว่า *เฮา* /tiv/ ‘ไป’ และ *มา* /mɔɔk/ ‘มา’ ปรากฏตามหลังคำกริยาแสดงการมองเห็น ในตัวอย่าง (23) คำว่า *เฮา* /tiv/ ‘ไป’ ปรากฏร่วมกับคำว่า *ไค้กุกเรุ้ก* /kraleek/ ‘เหลือบ’ แสดงทิศทางการมองเห็นที่ออกห่างจากผู้พูด และตัวอย่าง (24) คำว่า

ยัก /mɔɔk/ ‘มา’ ปรากฏตามหลังคำว่า เย็น /mɔɔl/ แสดงทิศทางการมองเห็นที่เข้าหาตัวผู้พูด จากตัวอย่างทั้งสองจะเห็นว่าคำว่า เสร /tɪv/ ‘ไป’ และ ยัก /mɔɔk/ ‘มา’ ช่วยแสดงทิศทางที่สัมพันธ์กับตัวผู้พูด ทำให้ทราบว่าผู้พูดวางตนเองไว้ที่ตำแหน่งใด

(25) ยี่ตูกธากก็จตุลหริตูกยูเฮา

/ʔəvpuk nien kaa tɔtuəl ʔaʔniccaʔkam tɪv/

พ่อ นาง ก็ รับ ตาย ไป

พ่อนางก็ตายไป

(วิษ คีร, 1965, p. 5)

(26) เาะบี่หุสญ่าบ่เฮากี่หุสบิจไ้กุกนิตไ้เเเ

/tuəhbəy ʔoon slap tɪv kaa ʔoon bət

pnɛɛk cit dae/

ถึงแม้ว่า น้อง ตาย ไป ก็ น้อง ปิด

ตา ชิด เช่นกัน

แม้ว่าน้องตายไป น้องก็ตายตาหลับแล้ว

(คณฺ์ บึรณเฎ็ร, 2006, p. 93)

(27) เสรใ้เเเตารบึ้ณากเเเริณนากบ่บง ยารฮึ้ไ้กุกเฮา

/srəy kmae baan pɔɔy naak craən nah baan

mien ʔvəy plaek tɪv/

หญิง เขมร ไ้ สามี นอร์เวย์ มาก มาก พี

มี อะไร แผลก ไป

หญิงเขมร ไ้สามีนอร์เวย์มากมายนักพี มีอะไรแผลกหรือ

(คณฺ์ บึรณเฎ็ร, 2006, p. 81)

ในตัวอย่าง (25) - (27) คำว่า เสร /tɪv/ ‘ไป’ ปรากฏตามหลังคำกริยาแสดงการเปลี่ยนแปลงและการหายไป คือในตัวอย่าง (25) และ (26) ปรากฏร่วมกับคำว่า หริตูกยู /ʔaʔniccaʔkam/ ‘ตาย’ และ ญ่าบ่ /slap/ ‘ตาย’ แสดงสถานภาพปัจจุบันของประธานซึ่งเสียชีวิตไปแล้ว และในตัวอย่าง (27) ปรากฏร่วมกับคำว่า ไ้กุก /plaek/ ‘แผลก’ ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบสภาพสองสภาพที่แตกต่างกัน ตัวอย่างทั้งสามแสดงให้เห็นว่า คำว่า เสร /tɪv/ ‘ไป’ สามารถใช้แสดงจุดหมายซึ่งเป็นสถานภาพใหม่ได้ และไม่จำเป็นต้องแสดงจุดหมายซึ่งเป็นพื้นที่เท่านั้น น่าสนใจว่าคำกริยาในกลุ่มนี้ปรากฏร่วมกับคำว่า เสร /tɪv/ ‘ไป’ เท่านั้น ไม่มี

การปรากฏร่วมกับคำว่า *ຍກ* /*mɔɔk*/ ‘มา’ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการเปรียบเทียบ ผู้พูดมักใช้สถานภาพเก่าเป็นจุดเริ่มต้น เมื่อกล่าวถึงสถานภาพใหม่ซึ่งเป็นจุดหมายจึงใช้คำว่า *ទៅ* /*tiv*/ ‘ไป’ เพื่อแสดงทิศทางที่ออกห่างจากตัวผู้พูด

(28) *រឿងនេះកន្លងទៅច្រើនខែហើយ។*

/riəŋ nih kanlaŋ tiv craən khae haəy/
เรื่อง นี้ ผ่าน (เวลา) ไป มาก เดือน แล้ว
เรื่องนี้ผ่านไปหลายเดือนแล้ว

(คณฺ์ บัษเณย์, 2006, p. 43)

ในตัวอย่าง (28) คำว่า *ទៅ* /*tiv*/ ‘ไป’ ปรากฏตามหลังคำว่า *កន្លង* /*kanlaŋ*/ ‘ผ่าน (เวลา)’ แสดงทิศทางที่ออกห่างจากอดีตซึ่งเป็นจุดเริ่มต้น มีปัจจุบันหรืออนาคตเป็นจุดหมาย จะเห็นได้ว่าคำว่า *ទៅ* /*tiv*/ ‘ไป’ ในบริบทนี้แสดงทิศทางที่สัมพันธ์กับการเคลื่อนที่ที่เป็นนามธรรมมากขึ้น คือ แสดงความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับเวลา ซึ่งไม่ใช่การเคลื่อนที่เชิงกายภาพ

จากตัวอย่าง (16) - (28) ที่ผู้วิจัยได้กล่าวไปแล้วข้างต้น สามารถสรุปรูปแบบทางวากยสัมพันธ์เมื่อคำว่า *ទៅ* /*tiv*/ ‘ไป’ และ *ຍក* /*mɔɔk*/ ‘มา’ ปรากฏหลังคำกริยาอื่นในกริยาวลีได้ ดังนี้

[นามวลีประธาน + คำกริยา + *ទៅ/ຍក* + (นามวลี/บุพบทวลี)]

2. ปรากฏในบุพบทวลี

ผู้วิจัยพบว่าคำว่า *ទៅ* /*tiv*/ ‘ไป’ และ *ຍក* /*mɔɔk*/ ‘มา’ ในภาษาเขมร สามารถปรากฏในบุพบทวลี ใช้เชื่อมเนื้อความหรือนามวลีเพื่อแสดงความสัมพันธ์ในมิติต่างๆ จากการเก็บข้อมูล พบบริบทที่คำทั้งสองปรากฏได้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(29) *តាំងពីថ្ងៃនេះទៅ អញឱ្យបន្ទប់ឯងមួយនៅលើផ្ទះ។*

/tanpii tɲay nih tiv ʔaŋ ʔaoy bantup
ʔaen muəy niv ləə pteah/
ตั้งแต่ วัน นี้ ไป ข้า ให้ ห้อง
เอ็ง หนึ่ง อยู่ บน บ้าน
ตั้งแต่วันนี้ไป ฉันทให้ห้องแกหนึ่งห้องอยู่ข้างบนบ้าน

(รัษ คีธ, 1965, p. 24)

- (30) **ហេតុអ្នេចក៏តាំងពីព្រឹកមក ខ្ញុំបានជួបនាងច្រើនដងហើយនាងបែរជា
មិនព្រមនិយាយរកខ្ញុំមួយម៉ាត់។**
/haetmdæc kaa tanpii prik mɔɔk kjom baan
cuəp niəŋ craəŋ daəŋ haəy niəŋ bae cie
mɪn prɔɔm niʔyiey rɔɔk kjom muəy mat/
เหตุใด ก็ ตั้งแต่ เข้า มา ฉัน ได้
พบ นาง หลาย ครั้ง แล้ว นาง กลับ เป็น
ไม่ ยอม พูด หา ฉัน หนึ่ง คำ
ทำไมตั้งแต่เข้ามา ผมได้พบคุณหลายครั้งแล้วคุณกลับทำเป็นไม่ยอมพูดกับ
ผมสักคำ
(គង្គ ប៊ិនឈឿន, 2006, p. 27)

- (31) **រលកកំណាចដែលមានកំពស់ពី ៥ ទៅ ៦ ម៉ែត្រ បានបក់បោកមកដល់
ហើយ។**
/rɔɔk kamnaac dael mien kampuəh pii 5 tɨv 6 maet baan
bak baok mɔɔk dal haəy/
คลื่น ร้าย ที่ มี ความสูง ตั้งแต่ 5 ไป 6 เมตร ได้
พัด ชัด มา ถึง แล้ว
คลื่นร้ายที่มีความสูง 5 ถึง 6 เมตร ก็ได้ถาโถมเข้ามาถึงแล้ว
(គង្គ ប៊ិនឈឿន, 2006, p. 49)

ตัวอย่าง (29) - (31) สามารถเขียนเป็นรูปแบบทางวากยสัมพันธ์ได้ ดังนี้

[คำบุพบท + นามวลีจุดเริ่มต้น + **ទៅ/មក** + (นามวลีจุดหมาย)]

จากตัวอย่าง (29) - (31) ผู้วิจัยพบคำบุพบท **តាំងពី** /tanpii/ ‘ตั้งแต่’ และ **ពី** /pii/ ‘ตั้งแต่’ ทำหน้าที่เชื่อมนามวลีที่ปรากฏตามหลังให้เข้ากับเนื้อความในประโยค จากเกณฑ์ของอรรณ บัญญัติ (2562, น. 260) ที่เสนอว่าบุพบทวลีในภาษาเขมรสามารถทำหน้าที่ขยายนามวลีหรือกริยาวลีได้ โดยมีคำบุพบทและคำนามที่ปรากฏตามหลังเป็นส่วนประกอบคำบุพบทและเนื้อความที่ปรากฏร่วมกันในตัวอย่างทั้งสามนี้ จึงอาจพิจารณาให้เป็นบุพบทวลีได้

จากตัวอย่างทั้งสาม คำว่า *ເຈົ້າ* /tiv/ ‘ไป’ และ *ຍັກ* /mɔɔk/ ‘มา’ ใช้เชื่อมความหรือนามวลีในประโยค โดยอาจจะเนื้อความที่เป็นจุดหมายในกรณีของผู้พูดไม่ได้ต้องการระบุจุดหมายของเหตุการณ์อย่างชัดเจน ตัวอย่าง (29) และ (30) แสดงความสัมพันธ์เชิงเวลาเชื่อมเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นตามมาซึ่งไม่อาจจะระบุวันและเวลาที่แน่ชัดได้ ความไม่แน่ชัดนี้จึงทำให้ไม่ปรากฏนามวลีซึ่งเป็นจุดหมายตามมา ตัวอย่าง (29) คำว่า *ເຈົ້າ* /tiv/ ‘ไป’ ปรากฏในบุพบทวลี *ຄັ້ງທີ່ໄປເຮົາ* /tanpii tray nih tiv/ ‘ตั้งแต่วันนี้ไป’ แสดงความสัมพันธ์เชิงเวลาที่มีจุดเริ่มต้นเป็นปัจจุบันและดำเนินออกจากตัวผู้พูดไปเรื่อยๆ ไม่มีจุดสิ้นสุดหรือจุดหมายที่ชัดเจน และตัวอย่าง (30) คำว่า *ຍັກ* /mɔɔk/ ‘มา’ ปรากฏในบุพบทวลี *ຄັ້ງທີ່ປຶກຍັກ* /tanpii prik mɔɔk/ ‘ตั้งแต่มารวม’ แสดงความสัมพันธ์เชิงเวลาซึ่งมีจุดเริ่มต้นคืออดีตดำเนินเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันที่ผู้พูดกำลังพูดอยู่ ขณะที่ตัวอย่าง (31) คำว่า *ຕີ* /pii/ ‘ตั้งแต่’ ซึ่งเป็นคำบุพบทในภาษาเขมรทำหน้าที่ขยายนามวลี *ກັມປູເຈົ້າ* /kampuəh/ ‘ความสูง’ และมีค่านามแสดงปริมาณปรากฏร่วมด้วย คำว่า *ເຈົ້າ* /tiv/ ‘ไป’ ในตัวอย่างนี้ช่วยเชื่อมเนื้อความอีกส่วนเข้ากับเนื้อความก่อนหน้าเพื่อช่วยแสดงความสัมพันธ์เชิงปริมาณระหว่างปริมาณหนึ่งซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นกับปริมาณหนึ่งซึ่งเป็นจุดหมาย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังสังเกตเห็นว่า คำว่า *ເຈົ້າ* /tiv/ ‘ไป’ ในตัวอย่าง (31) เป็นคู่คำที่ต้องปรากฏร่วมกับคำว่า *ຕີ* /pii/ ‘ตั้งแต่’ เสมอ เกิดเป็นกลุ่มคำบุพบทที่มีการปรากฏร่วมเป็นโครงสร้าง *ຕີ...ເຈົ້າ... /pii...tiv.../ ‘ตั้งแต่...ถึง...’*

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ผลการวิจัย ผู้วิจัยพบว่าคำว่า *ເຈົ້າ* /tiv/ ‘ไป’ และ *ຍັກ* /mɔɔk/ ‘มา’ ในภาษาเขมร ปรากฏในกริยาวลีและบุพบทวลี โดยสามารถจำแนกรูปแบบทางวากยสัมพันธ์ที่พบได้ดังนี้

- 1) [นามวลี_{ประธาน} + *ເຈົ້າ/ຍັກ* + (นามวลี/บุพบทวลี)]
- 2) [นามวลี_{ประธาน} + *ເຈົ້າ/ຍັກ* + คำกริยา + นามวลี/อนุพากย์]
- 3) [นามวลี_{ประธาน} + คำกริยา + *ເຈົ້າ/ຍັກ* + คำกริยา + นามวลี/บุพบทวลี]
- 4) [นามวลี_{ประธาน} + คำกริยา + *ເຈົ້າ/ຍັກ* + (นามวลี/บุพบทวลี)]
- 5) [คำบุพบท + นามวลีจุดเริ่มต้น + *ເຈົ້າ/ຍັກ* + (นามวลีจุดหมาย)]

เมื่อพิจารณาด้านความหมายพบว่าความหมายของคำว่า *ເຈົ້າ* /tiv/ ‘ไป’ และ *ຍັກ* /mɔɔk/ ‘มา’ จะแตกต่างกันไปตามบริบทที่ปรากฏ สามารถแสดงการเคลื่อนที่และทิศทาง

การเคลื่อนไหวในเชิงกายภาพ แสดงทิศทางการเคลื่อนที่ที่มีความสัมพันธ์กับคำที่ปรากฏร่วม และแสดงความสัมพันธ์เชิงนามธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนที่ของเวลาหรือการบ่งปริมาณ คำว่า *เฝ้า* /tiv/ 'ไป' และ *ยัก* /mɔɔk/ 'มา' จะแสดงการเคลื่อนที่และทิศทางการเคลื่อนที่ในเชิงกายภาพเมื่อปรากฏเป็นคำกริยาเดียวในกริยาวลี แสดงการเคลื่อนที่ทั้งทางกายภาพและนามธรรมพร้อมกับทิศทางการเคลื่อนที่เมื่อปรากฏนำหน้าคำกริยาอื่นในกริยาวลี แสดงทิศทางการเคลื่อนที่เพื่อเชื่อมความต่อเนื่องของเหตุการณ์เมื่อปรากฏระหว่างคำกริยาในกริยาวลี แสดงทิศทางการเคลื่อนที่ทั้งในเชิงกายภาพและเชิงนามธรรมเมื่อปรากฏตามหลังคำกริยาในกริยาวลี และแสดงความสัมพันธ์เชิงนามธรรมที่เกี่ยวข้องกับเวลาและปริมาณเมื่อปรากฏในบุพบทวลี

จากข้อมูลที่พบ คำว่า *เฝ้า* /tiv/ 'ไป' และ *ยัก* /mɔɔk/ 'มา' ในภาษาเขมรปรากฏในกริยาวลีและบุพบทวลี การปรากฏในบริบทเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกัน เมื่อปรากฏเป็นกริยาเดียวในกริยาวลี คำทั้งสองแสดงความหมายทั้งการเคลื่อนที่เชิงกายภาพและทิศทางการเคลื่อนที่ สอดคล้องกับแนวคิดที่นักวิชาการได้กล่าวไว้เกี่ยวกับคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ เมื่อคำทั้งสองปรากฏร่วมกับคำอื่น ๆ มากขึ้น โดยเฉพาะการปรากฏร่วมกับคำกริยาอื่น ๆ ในหน่วยสร้างกริยาเรียงหากคำกริยาที่ปรากฏร่วมเป็นคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ ความหมายของคำทั้งสองที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนที่ก็จะค่อย ๆ เจือจางลง ขณะที่ความหมายที่แสดงทิศทางการเคลื่อนที่ยังคงเด่นชัดอยู่ ความหมายที่แสดงทิศทางการเคลื่อนที่นี้ยังปรากฏในบริบทอื่น ๆ ได้ แม้ว่าคำกริยาที่ปรากฏร่วมจะไม่ใช้คำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ เช่น ในการปรากฏร่วมกับคำกริยาแสดงการสื่อสารที่มีผู้รับสารและผู้ส่งสารหรือคำกริยาแสดงการมองเห็นที่มีจุดเริ่มต้นและจุดหมาย คำว่า *เฝ้า* /tiv/ 'ไป' และ *ยัก* /mɔɔk/ 'มา' ช่วยแสดงทิศทางที่สัมพันธ์กับมุมมองของผู้พูดที่มีต่อเหตุการณ์นั้น ๆ นอกจากนี้ความหมายที่เกี่ยวข้องกับจุดเริ่มต้นและจุดหมายยังเชื่อมโยงได้กับความสัมพันธ์เชิงเวลา ซึ่งอาจมีจุดเริ่มต้นเป็นอดีตหรือปัจจุบัน และมีจุดหมายเป็นปัจจุบันหรืออนาคต ความหมายที่แสดงความสัมพันธ์เชิงเวลานี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการที่กล่าวถึงการแสดงความสัมพันธ์ของคำกริยา 'ไป' และ 'มา' ในภาษาต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าคำว่า *เฝ้า* /tiv/ 'ไป' และ *ยัก* /mɔɔk/ 'มา' ในภาษาเขมรไม่สามารถปรากฏได้เหมือนกันในทุกบริบท เช่น การปรากฏร่วมกับคำกริยาแสดงการเปลี่ยนแปลงและการหายไปที่มีเฉพาะคำว่า *เฝ้า* /tiv/ 'ไป' ปรากฏร่วมเท่านั้น บริบทดังกล่าวอาจเกี่ยวข้องกับมุมมองของผู้พูดที่วางเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไว้ในอดีตและกล่าวถึงสิ่งที่กำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบัน ทิศทางที่เกิดขึ้นจึงมีทิศทางออกห่างจากอดีตซึ่งเป็นจุดเริ่มต้น ทำให้คำที่ปรากฏร่วมมีเพียงแค่คำว่า *เฝ้า* /tiv/ 'ไป' เท่านั้น

นอกจากการปรากฏเป็นคำกริยาเดี่ยว การปรากฏร่วมกับคำกริยาอื่น ๆ ในกริยาวลี ความหมายที่แสดงการเคลื่อนที่ ทิศทางการเคลื่อนที่ และความสัมพันธ์แบบต่าง ๆ ของคำว่า *ទៅ* /tiv/ ‘ไป’ และ *មក* /mɔɔk/ ‘มา’ ยังแสดงให้เห็นถึงการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ของ คำกริยา ดังตัวอย่างที่คำทั้งสองปรากฏในบุพพทวิลีเพื่อใช้เชื่อมเนื้อความ จะเห็นได้ว่าเมื่อคำว่า *ទៅ* /tiv/ ‘ไป’ และ *មក* /mɔɔk/ ‘มา’ แสดงทิศทางที่มีจุดเริ่มต้นและจุดหมายจะสามารถใช้ เชื่อมเนื้อความที่มีความสัมพันธ์เชิงปริมาณได้ด้วย เนื่องจากความสัมพันธ์นี้มีปริมาณที่เป็นจุด ตั้่งต้นและปริมาณที่เป็นจุดหมาย การใช้ในบริบทดังกล่าวจึงให้ภาพที่แสดงทิศทางได้ชัดเจนขึ้น

ผู้วิจัยยังสังเกตเห็นว่าความสัมพันธ์เชิงปริมาณนี้ ปรากฏเฉพาะในข้อมูลจาก นวนิยาย เรื่อง เมฆจระเข้ (មេឃចុះអ័ប្ប) ซึ่งให้ข้อมูลภาษาเขมรในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา อาจเป็นไปได้ ว่าความหมายที่เกิดขึ้นนี้เป็นความหมายใหม่ที่เกิดขึ้นในภาษาเขมรปัจจุบัน อันเป็นผลมาจาก พัฒนาการของคำที่ใช้ในบริบทที่แตกต่างและหลากหลาย ประกอบกับตั้งแต่ ค.ศ. 1975 เป็นต้นมา ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและวัฒนธรรมในกัมพูชาหลายประการซึ่งส่ง ผลกระทบต่อภาษาเขมรอย่างมาก นี่จึงอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ภาษาเขมรในยุคปัจจุบันมี ลักษณะการใช้ภาษาบางประการที่ต่างไปจากภาษาเขมรในช่วงก่อน ค.ศ. 1975

จากข้อมูลที่ผู้วิจัยเลือกเก็บนั้น เห็นได้ว่าข้อมูลภาษาที่ใช้ในการบรรยาย การพรรณนา และการสนทนา ต่างให้ข้อมูลภาษาที่หลากหลาย ทำให้เห็นบริบทการใช้คำว่า *ទៅ* /tiv/ ‘ไป’ และ *មក* /mɔɔk/ ‘มา’ ในภาษาเขมรที่ครอบคลุม นอกจากนี้ข้อมูลจาก นวนิยายที่แต่งขึ้นใน ช่วงเวลาที่ห่างกันเกือบ 70 ปี ยังช่วยให้ผู้วิจัยเห็นพัฒนาการบางอย่างของคำทั้งสองในภาษา เขมร อาทิ การมีหน้าที่ทางไวยากรณ์เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูล จากกลุ่มข้อมูลเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น หากพิจารณาข้อมูลมากขึ้น อาจนำไปสู่ข้อสรุปหรือ ข้อค้นพบใหม่ที่น่าสนใจเกี่ยวกับคำทั้งสองเพิ่มเติม นอกจากนี้ หากพิจารณาข้อมูลจะพบว่ายังมีลักษณะบางประการที่คำทั้งสองมีการใช้แตกต่างจากคำว่า ไป และ มา ในภาษาไทย เช่น การปรากฏร่วมกับคำกริยาบางกลุ่มและการใช้เชื่อมความเพื่อแสดงความสัมพันธ์บางประการ ประเด็นนี้จึงเป็นประเด็นที่ควรศึกษาเปรียบเทียบข้ามภาษาเพื่อหาคำตอบให้ลึกซึ้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรองกานต์ รอดพันธ์. (2555). “ถึง”: การศึกษาเชิงประวัติ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- กึ่งกาญจนา เทพกาญจนา. (2553). หน่วยสร้างกริยาเรียงต้นแบบในภาษาไทย. ใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (บ.ก.), *หน่วยสร้างที่มีข้อขัดแย้งในไวยากรณ์ไทย: หน่วยสร้างคุณาประโยค หน่วยสร้างประโยคเต็มเต็ม หน่วยสร้างกริยาเรียง และหน่วยสร้างกรรมวาก* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กึ่งกาญจนา เทพกาญจนา. (2559). *Grammaticalization กระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ ฝ่ายวิจัย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จินดา เสงสมบุญ. (2528). *คำกริยาบอกการเคลื่อนที่ในภาษาไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ชาฎิณี มณีนาวาชัย. (2551). *การศึกษาสมมูลภาพในการแปลคำกริยา “ไป” และ “มา” ในภาษาไทยเป็นภาษาเยอรมันในงานวรรณกรรมนวนิยายแปล* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ. (2557). ความหลากหลายและความหลอมรวมทางภาษาในประเทศกลุ่มประชาคมอาเซียน. *วารสารเอเชียปริทัศน์*, 35(1), 1-28.
- พ. นววรรณ (นามแฝง). (2527). *การใช้ภาษา 2* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: พลพณิชการพิมพ์.
- ราชบัณฑิตยสภา. (2560). *พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ทั่วไป) ฉบับราชบัณฑิตยสภา*. กรุงเทพฯ: เอปิช อินเทอร์เน็ตกรุ๊ป.
- อรรวรรณ บุญยฤทธิ์. (2562). *ระบบเสียงและไวยากรณ์ภาษาไทยและภาษาเขมร*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อุไรศรี วรศริน. (2553). *ร่องรอยภาษาเขมรในภาษาไทย Les elements khmers dans la formation de la langue siamoise* (อรรวรรณ บุญยฤทธิ์, จตุพร โคตรกนก และสมเกียรติ วัฒนาพงษากุล, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ. (ต้นฉบับพิมพ์ ปี พ.ศ. 2527).
- Aikhenvald, A. Y. & Dixon, R. M. W. (2006). *Serial verb constructions: A cross-linguistic typology*. Oxford, England: Oxford University Press.
- Bisang, W. (2015). Modern Khmer. in M. Jenny & P. Sidwell (Eds.), *The handbook of Austroasiatic languages* (pp. 677-716). Leiden, the Netherlands: Brill.

- Clark, M. (1992). Serialization in mainland Southeast Asia. *Proceedings of the 3rd International Symposium on Language and Linguistics* (pp. 145-160). Bangkok, Thailand: Chulalongkorn University.
- Haiman, J. (2011). *Cambodian: Khmer*. Amsterdam, the Netherlands: John Benjamins.
- Headley, R. K., Chim, R., & Soeum, O. (1997). *Modern Cambodian-English dictionary*. Kensington, MD: Dunwoody Press.
- Rangkupan, S. (1992). *Subsidiary verbs /pay/ "go" and /maa/ "come" in Thai* (Unpublished master's thesis). Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand.
- គង់ ប៊ុនឈឿន. (2006). *មេឃចុះអ័ប្ប*. ភ្នំពេញ: បណ្ណាល័យឆតពណ្ណរង្សី.
- ឃីន សុខ. (2007). *វេយ្យាករណ៍ភាសាខ្មែរ*. ភ្នំពេញ: រោងពុម្ពមិត្តភាពកម្ពុជា.
- រឹម គីន. (1965). *សូដាត*. (បោះពុម្ពលើកទី 12). ភ្នំពេញ: គ្រឹះស្ថានបោះពុម្ពនិងចែកផ្សាយ នៃក្រសួងអប់រំ យុវជន និងកីឡា.